

Nr 1030

Av fru Gärde Widemar m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående huvudmannskapet för rådhusrätterna m. m.

(Lika lydande med motion nr 837 i Första kammaren)

Kungl. Maj:t har i proposition nr 156 till vårriksdagen 1964 angående huvudmannskapet för rådhusrätterna m. m. framlagt förslag till förstatligande av rådhusrätterna. Förslaget upptar tillika personalplaner och utmynnar såvitt avser detta avsnitt i en hemställan om riksdagens godkännande av de grunder som angivits för personalorganisationen i rådhusrätterna efter förstatligandet. För Stockholms rådhusrätts vidkommande innefattar propositionen i sistnämnda hänseende förslag, att vid domstolen skall inrättas tjänster för, förutom borgmästare, 60 ordinarie och 10 extra rådmän.

Stockholms rådhusrätts organisation har under de närmast förflutna decennierna undergått flera förändringar. Före införandet av nya rättegångsbalken var antalet ordinarie domarbefattningar 65, nämligen, förutom borgmästaren, 24 rådmän och 40 assessorer, indelade för tjänstgöring på åtta ordinarie avdelningar. De förändringar i reglerna angående rådhusrätts sammansättning i brottmål som innefattades i nya rättegångsbalken medförde en utökning av såväl antalet ordinarie domartjänster som antalet avdelningar. Från och med den 1 januari 1948 arbetade rådhusrätten således på 17 avdelningar med i huvudsak två rådmän och en assessor på varje rättegångsavdelning. Ökningen av befolkningen i Stockholm under de senaste decennierna och även av andra skäl föranledd ökad måltillströmning till rådhusrätten har därefter framtingat ytterligare förändringar i dess organisation. Samtidigt har en viss förskjutning av proportionen mellan rådmans- och assessorsbefattningarna skett. Antalet ordinarie domarbefattningar vid rådhusrätten uppgår nu till 77, nämligen, förutom borgmästaren, 46 rådmän och 30 assessorer. Dessa är fördelade på 24 avdelningar, av vilka rättegångsavdelningarna i huvudsak är organiserade med tre domare, två rådmän och en assessor. Denna ram har emellertid visat sig vara för trång, och domarpersonalen har efter hand utökats så att för närvarande 12 tjänster som icke ordinarie domare finns inrättade.

Frågan om rådhusrätternas förstatligande har varit föremål för över-
Bihang till riksdagens protokoll 1964. 4 saml. Nr 1030—1035

väganden under flera årtionden, och olika statliga utredningar har under årens lopp avgivit förslag rörande denna fråga. Till grund för departementschefens överväganden beträffande de spörsmål som avses med propositionen har legat domstolskommitténs betänkande »Rådhusrätternas förstatligande» (SOU 1963: 56). I betänkandet diskuteras ej blott frågan om huvudmannaskapet för rådhusrätterna utan även problem rörande en enhetlig domstolsorganisation och en gemensam domarkarriär för hela riket. Kommittén har därvid påpekat, att en omläggning av organisationen i enlighet med vad kommittén förordat aktualiserat omprövning av rådhusrätternas assessorsbefattningar. Kommittén finner därvid, att det i de fall då assessor enligt nu tillämpad arbetsfördelning har att handlägga egentliga domargöromål i sådan utsträckning att hans arbetsuppgifter kan betraktas som likvärdiga med dem som i allmänhet ankommer på rådmän torde vara befogat att omvandla assessorstjänsten till rådmans-tjänst. I anledning härav har kommittén föreslagit, att ordinarie domare vid rådhusrätterna skall vara borgmästare och rådmän samt att assessorstjänsterna vid dessa domstolar skall avskaffas och att i deras ställe, i de fall då med tjänsten är förenade arbetsuppgifter som motiverar bibehållandet av ordinarie domartjänst, inrättas rådmans-tjänster samt i andra fall tjänster för tingsnotarier och tingssekreterare. I anslutning till dessa överväganden påpekar domstolskommittén, att det är kännetecknande för arbetsfördelningen vid de rådhusrätter där assessorer finnes att de göromål som, ehuru av enklare beskaffenhet, likväl måste handläggas av lagfarna be-fattningshavare huvudsakligen eller i vart fall i stor utsträckning ankommer på assessorerna men att detta förhållande *icke* gäller för Stockholms rådhusrätt där assessorerna utför kvalificerade domargöromål. Kommittén har därefter i sitt betänkande föreslagit, att Stockholms rådhusrätt skall bestå av, förutom borgmästare, 76 rådmän såsom ordinarie domare och 24 tingssekreterare såsom icke ordinarie domare. I betänkandet tillägges att det, därest den nuvarande arbetsbelastningen vid rådhusrätten består vid förstatligandet, utöver det föreslagna antalet lagfarna be-fattningshavare erfordras fem extra rådmän och två extra tingssekreterare.

Domstolskommittén har således funnit erforderligt, att för Stockholms rådhusrätt föreslå samma antal ordinarie domartjänster som för närvarande. Det må i anslutning härtill framhållas, att kommittén därvid beaktat, att de vid rådhusrätten nu tjänstgörande assessorerna till skillnad från assessorer vid andra rådhusrätter redan är befriade från mindre kvalificerade uppgifter, som ej ligger inom den dömande verksamhetens ram. En översyn av nuvarande organisation och arbetsordning för rådhusrätten med syfte att ernå en striktare tillämpning av den av kommittén hävdade principen vid omgestaltandet av assessorstjänsterna skulle utan tvivel visa att det för närvarande föreligger behov av ett större antal ordinarie domare än vad som angivits i den av kommittén föreslagna personalplanen. Med

hänsyn till den ställning som assessorerna vid Stockholms rådhusrätt intager bör förslaget om avskaffande av de nuvarande tjänsterna som ordinarie assessorer icke leda till någon minskning av antalet ordinarie domartjänster vid rådhusrätten.

Departementschefen har i huvudsak biträtt vad domstolskommittén förordat beträffande avskaffandet av assessorstjänsterna och dessas ersätande med rådmanstjänster. Emellertid anför departementschefen beträffande de konkreta organisationsförslagen, att kommittén enligt hans mening icke tagit tillräcklig hänsyn till de möjligheter som torde föreligga att liksom under senare år skett i domsagorna även i rådhusrätterna åstadkomma en mera ändamålsenlig arbetsfördelning mellan de ordinarie domarna samt att överföra mindre kvalificerade uppgifter från dessa domare till fiskaler och tingsnotarier samt i sista hand till icke rättsbildad personal. Han utfäster sig vidare att snarast föranstalta om en undersökning beträffande arbetsfördelningen vid de tre största rådhusrätterna i riket. Enär sådan undersökning enligt departementschefen icke kan bli klar redan den 1 januari 1965, då förstatligandet är avsett att träda i kraft, föreslår han att man begränsar ordinariesättningen och i stället tillsätter ett antal extra tjänster. Mot bakgrunden härav har departementschefen för Stockholms rådhusrätts vidkommande föreslagit — i stället för de av domstolskommittén angivna 76 ordinarie och 5 extra rådmanstjänsterna — 60 ordinarie och 10 extra sådana tjänster.

Departementschefens förslag innebär sålunda att den nuvarande domarkadern vid Stockholms rådhusrätt avsevärt nedskäres och att den ordinarie domarkåren minskas från, inklusive borgmästaren, 77 domare till 61 eller med 16 befattningshavare. Eftersom man icke kan räkna med att arbetstillgången vid Stockholms rådhusrätt i dess dömande verksamhet kommer att minska, innebär detta att den dömande verksamheten vid Stockholms rådhusrätt under en avsevärd tid, eller åtminstone till dess den utlovade undersökningen beträffande arbetsfördelningen är klar, kommer att i alltför stor utsträckning handläggas av icke ordinarie domare. En sådan ordning måste ses med oro. Riksdagen har också tidigare givit uttryck för uppfattningen, att dömande verksamhet i huvudsak bör handhas av ordinarie befattningshavare. År 1953 uttalade sålunda första lagutskottet (utlåtande nr 42/1953 sidan 23) att därest icke den övervägande delen av de egentliga domaruppgifterna i en domsaga medhinnas av häradshövding ensam enligt utskottets mening principen synes böra vara den, att i domsaga skall finnas ytterligare en eller flera ordinarie domare, och riksdagen har i skrivelse till konungen (nr 396/1953) överlämnat utlåtandet med anmälan att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet hemställt. I ett av riksdagen godkänt utlåtande rörande andra huvudtiteln i 1956 års statsverksproposition uttalade statsutskottet i anledning av motioner om överförande av en extraavdelning i Svea hovrätt

till ordinarie stat, att några delade meningar knappast kunde råda om den i motionerna angivna principen, att den väsentliga delen av den dömande verksamheten borde utövas av ordinarie domare (utlåtande nr 2/1956 sidan 12). På grundval av bland annat dessa riksdagens uttalanden har 1955 års domarutredning i sitt betänkande »Domartjänster i häradsrätt och hovrätt» (SOU 1956: 52 sidan 30) anfört, att det med hänsyn till kravet på en fullgod rättsvård bör eftersträvas en minskning av antalet icke ordinarie tjänster i förening med den ökning av antalet ordinarie tjänster som därigenom blir erforderlig.

Beträffande den av departementschefen framförda meningen att ytterligare rationalisering kan åstadkommas vid rådhusrätterna och den förebådade undersökningen härom må anmärkas, att åsyftad rationalisering i stor utsträckning redan genomförts vid Stockholms rådhusrätt. Så har uppgiften som särskild protokollförare där helt anförtrotts åt domaraspiranter — motsvarande tingsnotarierna — och åt icke rättsbildad kvinnlig personal, s. k. kontorsassistenter.

Då det enligt vad ovan sagts icke kan antagas att den nuvarande arbetsbelastningen vid Stockholms rådhusrätt kommer att minska inom överskådlig framtid samt viktiga rationaliseringsåtgärder där redan genomförts i syfte att från ledamöterna på rättegångsavdelningarna avlyfta mindre kvalificerade uppgifter framstår det som uppenbart att den i propositionen föreslagna organisationen är alltför snävt tilltagen. Redan av hittills anförda skäl synes domstolskommitténs förslag, vid vilket avgivande sagda förhållanden blivit beaktade, därför vara att föredraga.

Att det antal domare i rådmansställning, som enligt propositionen skulle finnas vid rådhusrätten, är klart otillräckligt framgår dessutom tydligt vid en närmare granskning av det förslag till arbetsordning för rådhusrätten som utarbetats inom justitiedepartementet med utgångspunkt i att vid rådhusrätten i enlighet med propositionen skulle finnas en borgmästare, 60 rådmän och 10 extra rådmän.

Vid rådhusrättens inskrivnings- och lagsökningsavdelningar är för närvarande indelade 10 assessorer, varav 2 extra, och dessa skall enligt förslaget till arbetsordning ersättas av 2 rådmän och 5 tingssekreterare, vartill på fastighetsavdelningen skall komma ett antal tingsnotarier. Därigenom skulle i den utsträckning som med hänsyn till avdelningsorganisationen och kontinuiteten befunnits tänkbar komma att för rådhusrättens del genomföras den av domstolskommittén hävdade principen, att assessor, som ej sysslar med dömande verksamhet i egentlig mening, skall ersättas med befattningshavare i lägre tjänsteställning.

Allmänna förmögenhetsrättsliga tvistemål är för närvarande fördelade mellan nio av rådhusrättens avdelningar. På sju av dem tjänstgör tre ordinarie domare, nämligen två rådmän och en assessor. Enligt förslaget skulle en av dessa domare utbytas mot en tingssekreterare. Detta är sär-

skilt betänkligt i fråga om sjuttonde avdelningen. Denna avdelning handlägger mål angående immaterialrätt, och då Stockholms rådhusrätt är riksdomstol i fråga om patentmål, kommer alla patentmål i hela riket att handläggas å denna avdelning. Patentmålen är merendels mycket inveklade och synnerligen vidlyftiga, och det synes därför vanskligt att låta dessa mål handläggas av en så jämförelsevis oerfaren domare som en tingssekreterare, vilken under den tid hans förordnande på avdelningen kan beräknas räcka, icke hinner bli förtrogen med ifrågavarande rättsområde. Med samma fog kan invändningar riktas mot att låta tingssekreterare tjänstgöra som domare på fjärde avdelningen, som handlägger sjömål. Även dessa mål, som avser ett alldeles speciellt rättsområde, är merendels inveklade och svårbedömda. Att med anlitande endast av den i propositionen anvisade personalkadern finna någon lösning, ägnad att avhjälpa nu angivna olägenheter, står såvitt vi kan finna icke till buds utan att domstolen väsentligt försvagas i andra hänseenden.

Av det anförda torde framgå, att ett bifall till vad i propositionen föreslagits i fråga om antalet domare vid Stockholms rådhusrätt skulle innebära en avsevärd minskning av de möjligheter som för närvarande förefinnes för att domstolen skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina arbetsuppgifter. Skulle en ordinariesättning av den omfattning domstolskommittén föreslagit befinnas nu ej böra förekomma, är det därför ändock nödvändigt att genast vid förstatligandet tillse att antalet rådmansjänster blir tillräckligt stort. Riksdagen torde för sådant fall böra förorda, att vid en lägre ordinariesättning än ovan angivits antalet extra rådmansbefattningar icke bör sättas lägre än att det sammanlagda antalet rådmansjänster uppgår till av domstolskommittén föreslagna 76.

Under hänvisning till det anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte jämka de i propositionen angivna grunderna för personalorganisationen vid Stockholms rådhusrätt efter förstatligandet på sätt i det föregående upptagits.

Stockholm den 16 oktober 1964

Ingrid Gärde Widemar

Hans Gustafsson

Nils G. Fröding
